

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1941 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om en förutsättningslös utredning rörande det proportionella valsystemets inverkan på de politiska förhållandena inom vårt land m. m.

Uti en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 24, av herr *Wohlin* hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning rörande det proportionella valsystemets inverkan på de politiska förhållandena inom vårt land samt om fördelarna av ett valsystem med majoritetsval i enmansvalkretsar vid val till riksdagens andra kammare».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I de flesta demokratiska stater har förts en så gott som permanent strid om valordningen. Härvid hava såväl majoritetsvalsystemets som proportionalismens anhängare utgått från en allmän demokratisk förutsättning innebärande, att den opinion inom väljarkåren, som kommer till uttryck vid röstavgivningen, bör bliva bestämmande för representationens sammansättning. Proportionalisterna hava hållit före, att detta krav ej kan realiseras, med mindre garantier skapas för att olika meningsgrupper bli representerade något så när i förhållande till sitt röstetal. Majoritetsvalsystemets anhängare hava icke ansett dylika garantier erforderliga. Man har visserligen erkänt, att majoritetsvalsystemet i vissa fall kunde leda till uppenbar disproportion mellan röststyrka och politisk representation, men man har utgått ifrån att differenserna i regel icke skulle bliva så betydande, att de motiverade övergången till proportionalism. Särskilt har man betonat, att majoritetsvalsprincipen framtvungade bildandet av stora partier, som kunde bilda underlag för starka regeringar; redan bland väljarna uppstode en majoritetsbildning, som enligt systemets natur i förstärkt form komme att föreligga i representationen; oppositionen bleve visserligen underrepresenterad, men detta vore av mindre betydelse, då dess egentliga uppgift vore att genom vaksam kritik öva kontroll på majoriteten.

Ehuru ställningstagandet till spørsmålet om valsättet i huvudsak torde bero på värderingar, betingade av den allmänpolitiska åskådningen, vilka svårligen helt låta sig bestyrkas, kunna dock de argument, som anförts i diskussionen i frågan, belysas och deras hållbarhet i viss mån klarläggas genom en undersökning av erfarenheterna från skilda länder. En sådan utredning verkställdes år 1932 inom justitiedepartementet av tillkallad sakkun-

nig.¹ Denna utredning talar till förmån för det proportionella valsättet. Den belyser bl. a. den betydande disproportionen mellan partiernas röststyrka och representation, som nära nog regelmässigt förekommit vid majoritetsval. Den klarlägger också, att majoritetsvals-systemet på intet sätt utgjort garanti mot partisplittring. Den visar vidare, att anledning icke finnes antaga, att partiernas och partiledningarnas makt skulle varit särskilt stor i länder med proportionellt vals-system eller att personmomentet där skulle spelat en mindre betydande roll än i länder med majoritetsval.

Frågan om fullständig omläggning av vårt valsätt från proportionalism till majoritetsval har under senare tid knappast ägt större aktualitet. De förslag i ämnet som tidigare vid upprepade tillfällen — senast år 1930 — väckts inom riksdagen, hava samtliga avstyrkts av konstitutionsutskottet och med betydande majoriteter avslagits av riksdagen. Enligt utskottets mening saknas anledning antaga att en åsiktsförändring i frågan skulle hava ägt rum under de senaste åren. Under hänvisning till det anförda får utskottet avstyrka bifall till motionen.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 maj 1941.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: Herrar *Hallén, Sandegård**, *Holmström, Per Andersson, Herlitz, John Björck, Fredrik Ström, John Gustavson, Karl August Johanson**, *Anders Andersson, Johannes Pettersson, Lindmark, Andersson i Igelboda, Nordström, Nilsson i Göteborg, Arnemark**, *Fält, Norén, Gardell* och *von Friesen*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

- 1) av herrar *Herlitz, John Björck* och *von Friesen* mot utskottets motivering;
- 2) av herr *Fredrik Ström*, som inom utskottet yrkat bifall till den föreliggande motionen.

¹ Utredningen om »Majoritetsval och proportionalism», verkställd av numera professorn H. Tingsten, finnes såsom bilaga A fogad till propositionen nr 194 till 1932 års riksdag.